

Norske funn av svenske mynter preget før 1319

Av Kolbjørn Skaare

Innen den stort anlagte forskningsvirksomheten under samletittelen «Sveriges mynthistoria», der min venn og kollega Brita Malmer er den drivende kraft, begynte man for noen år siden med en systematisk landskapsinventering (1). Dette meget nyttige og forbilledlige tiltak vil bli et av de mange solide kildegrunnlagene som den svenske mynthistorien kan tufte på. I tillegg vil også andre lands myntforskere kunne dra nytte av dette, da inventeringen omfatter all mynt i funn og offentlige (leilighetsvis også private) samlinger. En som arbeider med norsk mynthistorie, kan jo ikke nøye seg med det som er funnet i de hjemlige fylker og landsdeler. Han må stadig rette blikket mot materiale som er kommet for dagen øst for den lange riksgrensen. På samme måte vil vel Norge også være et aktuelt «landskap» for svenske myntforskere. Forfatteren vil derfor benytte denne anledning til å melde seg som gjest i teamet. Han vil gjerne levere et lite utkast til en begrenset landskapsinventering. Den vil omfatte norske funn av svensk mynt eldre enn 1319. Dette år er en naturlig grense historisk: Sverige og Norge fikk da for første gang felles konge. Mye av materialet yngre enn 1319 har dessuten Brita Malmer selv inkludert i sin verdifulle studie «Den senmedeltida penningen i Sverige» (2).

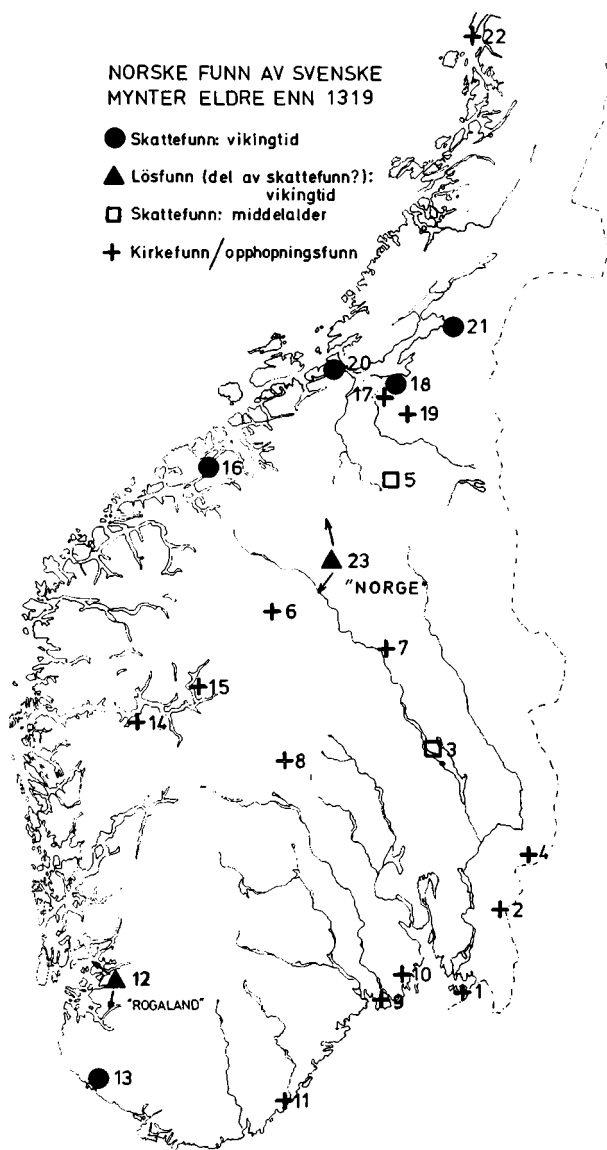
I det følgende vil vi da presentere 23 norske funn med svensk mynt eldre enn 1319. Gotlandske mynter

fra samme periode er tatt med. Denne funnkatalogen følger fylkesinndelingen i vanlig rekkefølge fra sørøst og nordvestover; se kart. Innen hvert fylke kommer funnstedene i alfabetisk rekkefølge. De forskjellige funnkategorier blir derved blandet, likeså funn fra vikingtid og middelalder. Om dette opplegg i noen grad skulle redusere oversikten, skulle det kunne rettes opp ved den oversiktstabell som følger etter katalogen. I katalogen blir vedkommende svenske og gotlandske mynter presentert ved henvisning til standardverk, vanligvis Lagerqvist (3). For Olof Skötkonungs mynter er det også referert til den typeinndeling som jubilanten selv lanserte i sin nå tyve år gamle bok (4). Når det gjelder Anund Jakobs mynter, er det henvisninger til Lagerqvists arbeide om utmyntningen i Sigtuna på denne konges tid (5). Og i den utstrekning de norske funn kan skilte med svenske brakteater med «krönt huvud», er naturligvis Malmer 1980 for lengst blitt det klassiske referanseverk.

1. Hvaler Kirke, Hvaler s. og pg., Østfold
UMK 611

Opphopningsfunn: 789 mynter (slutten av 12. århundre – beg. av 20. årh.), 702 middelalder, og 1 sjetong, funnet 1953 ved antikvariske undersøkelser.

376 norske, 117 danske, 53 svenske og gotlandske,

171 tyske, ordenstater 3, 1 nederlandsk, 1 skotsk, 66 ubestemte, 1 tysk sjetong.

1 LL XVII B

I 1984 ble en «etterhøst» innlevert fra en privatmann: 214 mynter (1182/1202-1952) – 4 av dem omgjort til knapper –, 153 middelalder, og 1 spillemerke: 100 norske, 46 danske, 1 slesvig-holstensk, 13 svenske og gotlandske, 33 tyske, 5 nederlandske, 1 engelsk, 1 pave-mynt, 1 portugisisk, 1 marokkansk, 7 ubestemte og 1 tysk spillemerke.

Svarstad 1955, 5. UMK's arkiv.

2. Rødenes Kirke, Rødenes s. og pg., Østfold

UMK

Opphopningsfunn: 138 mynter og 1 regnepenge, 106 (inklusive regnepengen) middelalder, funnet ca. 1886 «i en haug grus som var kastet ut av kirken».

79 norske, 35 danske, 7 svenske, 17 tyske, 1 fransk (?) regnepenge.

1 LL XVIII B

Holst, NNÅ 1946, 138 nr. 1; NNÅ 1953, 2-4. Malmer 1980, 213 nr. 248.

3. Dæli, Stavsjø s., Nes pg., Hedmark

UMK; «dubletter» avhendet ved bytte i 19. årh.

Skattefunn: ca. 5000 mynter, smykker og hakkesølv, funnet 1840 ved steinrydding.

Ca. 4000 norske, 4 danske, 86 + et stort antall («magna copia», i UMK's systematiske samling er 119 stykker av LL XX-XXII angitt med provenien-sen Dæli) svenske og gotlandske, 304 tyske, 5 flander-ske, 9 engelske, 1 skotsk. Sluttmynt: tysk penning 1194-1209.

10 LL I A, Fig. 1 nr. 4-7

70 LL XI A, Fig. 1 nr. 3

4 LL XII

2 LL XX 4b

≥119 LL XX-XXII

Holmboe 1841 og 1854, Holst, NNÅ 1936, 14 nr. 1, med anført litteratur. Thordeman, 67 nr. 22. Holst, NNÅ 1946, 141 nr. 25, Hemmingsson, NNÅ 1973/74, 22 nr. 4. Skaare 1976, 131 nr. 16.

4. Eidskog kirke, Eidskog s. og pg., Hedmark

UMK

Opphopningsfunn: 472 mynter (beg. 13. årh.-1874), 216 middelalder, og 1 sjetong funnet 1964-65 ved arkeologiske utgravninger. 191 norske, 158 danske, 57 svenske og gotlandske, 32 tyske, 39 ubestemte.

1 LL XI B

3 LL XVI

2 LL XVII

1 LL XVIII C

13 LL XXII

UMK's arkiv. Malmer 1980, 211 nr. 233.

5. Nåverdalen, Innset s., Kvikne pg., Hedmark

UMK (bare 3 innkommet)

Skattefunn: ca. 30 brakteater, funnet 1880 og 1905 nær gården Nåverdalen. Av hele funnet er bare 3 svenske kjent. (Sluttmynt: 1250/75).

3 LL XVII

Holst, NNÅ 1936, 15 nr. 2a; NNÅ 1946, 143 nr. 28.

6. Lom kirke, Lom s. og pg., Oppland

UMK 1146

Opphopningsfunn: 2245 mynter (11. årh.-1968), 6 vikingtid og 2138 middelalder, funnet 1973 ved arkeologiske utgravninger. 1879 norske, 99 danske, 100 svenske og gotlandske, 137 tyske, 1 bøhmisk, 2 engelske, 26 ubestemte.

1 LL XIV Ib

1 LL IX 4

6 LL XVII Bb

5 LL XVII

1 LL XVIII Ca

1 LL XX C

1880 innkam til UMK 35 mynter, 33 middelalder, fra Lom kirke: 23 norske, 2 danske, 4 svenske og gotlandske (ingen eldre enn 1319), 6 tyske.

Holst, NNÅ 1953, 5-6. NNÅ 1973/74, 164. Skaare 1976, 132 nr. 24; 1978 (som feilaktig angir 16 svenske mynter eldre enn 1319). Malmer 1980, 212 nr. 242.

7. Ringeby kirke, Ringeby s. og pg., Oppland

UMK

Opphopningsfunn: 892 mynter (11. årh.-1977), 2 vikingtid og 695 middelalder, og 1 sjetong funnet 1980-81 ved arkeologiske utgravninger.

514 norske, 103 danske, 95 svenske og gotlandske, 1 finsk, 92 tyske, ordenstater 3, 1 polsk, 1 belgisk, 3 engelske, 82 ubestemte.

1 LL XII 1a

1 LL I B2C4

1 LL XIV 1

2 LL XVII Bb

1 LL XX Ab 2-3

1 LL XX C8b

1 LL XXI B2

1 LL XXXIV A

NNÅ 1982, 134-138. Berg 1985.

8. Torpo stavkirke, Torpo s., Ål pg., Buskerud

UMK

Opphopningsfunn: 58 mynter (slutten av 12. årh.-1665), 57 middelalder, og et korrodert metallstykke (myntemne?) funnet i kirken og innkommet til UMK

1880, 1899 og 1950. 52 norske, 1 dansk, 3 svenske, 2 tyske.

1 LL XII

1 LL XVII

Fra Riksantikvaren innkom i 1965 til UMK 163 mynter, alle middelalder, men 29 ubestemte og fragmenter. 133 (+ 29 ubestemte og fragmenter?) norske, 1 tysk.

Holst, NNÅ 1953, 9-10. Svarstad, NNUM 1956, 68-69.

9. Berg kirke, Berg s., Brunlanes pg., Vestfold

UMK 1086

Opphopningsfunn: 335 (slutten av 12. årh.-1723), 315 middelalder, funnet 1968 ved arkeologiske utgravninger, foretatt i forbindelse med istandsettelse av kirken som hadde stått i ruiner siden 1878.

214 norske, 31 danske, 12 svenske og gotlandske, 66 tyske, ordenstater 1, 1 nederlandsk, 10 ubestemte.

Johan Sverkersson. Brakteat. I feltet krone, omskrift mellom to glatte ringer:

NNÅ 1969, 243 fig. 14. Jfr. LL III 1 Fig. 1 nr. 9.

Skaare, NNÅ 1969, 0,128 g 245-246, 243 fig. 14. Malmer 1980, 211 nr. 231.

10. Sandar, tomten etter den gamle kirken, Sandar s. og pg., Vestfold

UMK, Sandefjord Bymuseum.

Opphopningsfunn: 399 mynter (første halvdel av 12 årh.-1809), ca. 360 middelalder, funnet 1901-1902 ved antikvariske undersøkelser.

273 norske, 43 danske, 27 svenske, 54 tyske, ordenstater 1, 1 engelsk.

1 LL XXIII 4a

Holst, NNÅ 1946, 145 nr. 43; NNÅ 1953, 12-15.

Malmer 1980, 214 nr. 250.

11. Fjære kirke, Fjære s. og pg., Aust-Agder

UMK

Opphopningsfunn: 95 mynter (første del av 13. årh.-1876), 84 middelalder, funnet i slutten av 1930-årene ved restaureringsarbeide i kirken. Myntene kom til UMK i 1955.

43 norske, 6 danske, 17 svenske, 29 tyske hvorav ordenstater 7.

1 Malmer 1980 Kr H Ä Ia

Svarstad, NNÅ 1955, 106-109. UMK's arkiv.

12. Rogaland?

Arkeologisk Museum i Stavanger.

Løsfunn eller del av skattefunn? Sølvmynt funnet 1962 i bestand av ubestemte mynter etc. i Stavanger Museum. Sannsynlig proveniens er muséets distrikt, d.e. Rogaland fylke.

1 svensk.

Olof Skötkonung LL nr. 31. Malmer 1965 C2, jfr. s. 53-54.

Skaare 1965, 68-71; 1976, 153 nr. 98.

13. Årstad, Egersund s. og pg., Rogaland

UMK. HMB.

Skattefunn: ca. 1849 sølvmynter (+ et ukjent antall etterpregninger av angelsaksiske penninger), 40-50 sølvblanketter og andre sølvsaker (smykker, ringer og hakkesølv). Ca. 1500 mynter og sølvsakene funnet 1836 ved steinrydding; i løpet av de følgende syv år endel etterhøst.

3 etterpregninger av bysantinske, 6 islamske, 3 etterpregninger av frankiske, 1 italiensk, ca. 690 tyske, 1 bøhmisk, 1 polsk, 1014 angelsaksiske, 38 + x etterpregninger av angelsaksiske, 8 irsk-norrøne, 76 danske, 8 svenske.

Sluttmynt: angelsaksisk penning ca. 1029/35.
Anund Jakob. Lagerqvist 1968 nr. 1, 6 eksemplarer
Lagerqvist 1968 nr. 7, 2 eksemplarer
Fig. 1 nr. 2.

Holmboe 1836/7 (jfr. Schive, i brev av 21.10.1842 til Holmboe om en etterhøst- «samt 2^e svenske fra Anund Jacob der begge ere i Deres Program»). Skaare 1976, 152-153 nr. 95, med anført litteratur.

14. Hoprekstad stavkirke, Vik s. og pg., Sogn og Fjordane
UMK

Opphopningsfunn: «atskillig flere enn» 596 mynter (første del av 12. årh.-1785), 500 middelalder, «funnet under gulvet i koret».

Minst 495 norske, 70 danske, 10 svenske, 20 tyske, ordenstater 1, 1 nederlandsk.

2 LL XII

2 LL XVII

Holst, NNÅ 1945, 148 nr. 62; NNÅ 1953, 23-26.

Henvisningen hos Malmer 1984, 176, til at det i *Tønjum kirke, Tønjum s., Lerdal pg., Sogn og Fjordane* skulle være funnet mynt av typen Malmer 1980 Kr. H Å I, må bero på en misforståelse og skyldes trolig sammenblanding med funnet fra Urnes stavkirke i samme område, jfr. funn nr. 15.

15. Urnes stavkirke, Solvorn, s., Hafslo pg., Sogn og Fjordane

HMB, deponert i UMK.

Opphopningsfunn: 120 mynter (11. årh.-1771), 3 vikingtid og 111 middelalder, funnet 1957 ved arkeologiske undersøkelser.

87 norske, 6 danske, 7 svenske, 6 tyske, 14 ubestemte.

1 LL XXIII A

1 Malmer 1980 Kr. H Å Ia

I 1902 ble 116 mynter (slutten av 12. årh. – ca. 1483/1510), alle middelalder, innlevert til UMK: 108 norske, 8 svenske. I 1971 ble 1 – ennå ubestemt – mynt funnet. I 1982 kom 7 mynter (første del av 13. årh. – 1761), 6 middelalder, til UMK: 5 norske, 1 dansk, 1 tysk.

Holst, NNÅ 1953, 20. Svarstad, NNÅ 1961, 73-76; 1962. Skaare 1976, 158 nr. 117. Malmer 1980, 215 nr. 256. UMK's arkiv.

16. Nesbøen, Kleive s., Bolsøy pg., Møre og Romsdal
HMB (B. 4826)

Skattefunn: 416 sølvmynter (inklusive fragmenter) og andre sølvsaker (barre og fragment av plate, trolig del av en spenne) funnet 1891 ved nydyrkingsarbeide. Skatten var oppbevart i en firkantet treeske som det bare var rester igjen av.

2 islamske, 121 tyske, 268 angelsaksiske, 17 skandinaviske (?), 1 svensk, 1 norsk.

Sluttmynt: angelsaksisk penning ca. 1023/29.

Olof Skötkonung LL nr. 17. Malmer 1965 C 3 b. Fig. 1 nr. 1.

Gustafson 1891; 1896, 30-32. Skaare 1976, 152-153 nr. 135, med anført litteratur.

17. Domkirken, Domkirkens s. og pg., Trondheim, Sør-Trøndelag

KNVSM

Opphopningsfunn: 15 mynter (beg. 13. årh. – 1700), 10 middelalder, og 1 sjetong innkommet fra Domkirken ved flere anledninger i tiden 1866-1919.

5 norske, 4 danske, 2 svenske, 4 tyske.

1 LL IB4

Holst, NNÅ 1946 nr. 66; NNÅ 1953, 26. Malmer 1980, 214 nr. 253.

18. Dronningensgt. 10, Domkirkens s. og pg., Trondheim, Sør-Trøndelag

KNVSM

Skattefunn: minst 964 sølvmynter (inklusive fragmenter), noen blanketter og andre sølvsaker (krusifiks, kjede og hakkesølv) funnet 1950 ved gravningsarbeide på Posthusets gårdsplass. Skatten hadde vært gjemt i en beholder av never.

8 islamske, 512 tyske, 2 bøhmiske, 373 angelsaksiske, 40 etterpregninger av angelsaksiske, 4 irsk-norrøne, 14 danske, 12 svenske. Sluttmynt: angelsaksisk

penning ca. 1029/35, evt. dansk penning 1035/42. Olof Skötkonung, LL nr. 7, Malmer 1965 C2b, fragm. LL nr. 11, Malmer 1965 C2c, fragm. LL nr. 17, Malmer 1965 C3b Anund Jakob, Lagerqvist 1968 nr. 11 Lagerqvist 1968 nr. 13 Lagerqvist 1968 nr. 14, fragm. Lagerqvist 1968 nr. 17 Lagerqvist 1968 nr. 18, 5 eksemplarer Digre 1951. Lagerqvist 1968, 385-388. Skaare 1976, 166-167 nr. 147, med anført litteratur.

Fig. 1. 1. Olof Skötkonung (ca. 995-1022). Penning. «Aacuneignunde/Referenmotaon». Nesbøen (funn nr. 16). 2. Anund Jakob (1022-ca. 1050). Penning. Sigtuna. Sæwine. Årstad (13). 3. Knut Eriksson (1167-1196). Götaland. Brakteat. Dæli (3). 4-7. Knut Eriksson. Svealand. Brakteat. Dæli (3). 8. Erkebyspen i Uppsala. Ca. 1190-1210. Brakteat. Alstahaug (22). 9. Johan Sverkersson (1216-1222). Brakteat. Berg (9). 10. Valdemar Birgersson (1250-1275). Brakteat. Lom (6).

19. *Selbu kirke, Selbu s. og pg., Sør-Trøndelag*
KNVSM, deponert UMK (752, 861).

Opphopningsfunn: 118 mynter (første del av 13. årh.-1877), 107 middelalder, funnet 1959-1961 av antikvar Olaf A. Digre i forbindelse med reparasjoner av kirkens gulv.

68 norske, 5 danske, 33 svenske og gotlandske, 6 tyske, 6 ubestemte.

1 LL XVIII C 4b

Malmer 1980, 214 nr. 251. UMK's arkiv.

20. *Vitlø, Hemne s. og pg., Sør-Trøndelag*
KNVSM

Skattefunn: 44 (+ fragmenter, mer enn 11,9 gram, av) sølvmynter og hakkesølv funnet 1842 ved nydyrkningsarbeide. Skatten var oppbevart i en beholder av eketre.

1 (+ mer enn 3 fragmenter av) islamsk, ca. 20 tyske, ca. 20 angelsaksiske, 1 etterpregning av angelsaksiske, 1 svensk. Sluttmynt: angelsaksisk penning ca. 997/1003.

Olof Skötkonung LL nr. 18. Malmer 1965 D1a Fig. 2 nr. 2.

Skaare 1976, 163-164 nr. 137, med henvisninger til kilder og litteratur.

21. *Sandsaunet, Stiklestad s., Verdal pg., Nord-Trøndelag*
KNVSM

Skattefunn: 150 (+ små fragmenter av) sølvmynter funnet ved jordbruksarbeide i løpet av årene 1882-1953.

4 islamske, 87 tyske, 1 bøhmisk, 40 angelsaksiske, 7 etterpregninger av angelsaksiske, 4 irsk-norrøne, 1 svensk.

Sluttmynt: tysk penning 1006/29.

Olof Skötkonung LL nr. 2 d. Malmer 1965 Cla Fig. 2 nr. 1.

Hartmann 1908. Skaare 1976, 169-170 nr. 157, med anført litteratur.

22. *Alstahaug kirke, Alstahaug s. og pg., Nordland*
KNVSM, deponert UMK (1044, 1046, 1081, 1092)

Opphopningsfunn: 514 mynter (første del av 13. årh.-1875), 375 middelalder, funnet 1967-69 ved arkeologiske utgravninger.

184 norske, 137 danske, 49 svenske og gotlandske, 120 tyske, ordenstater 2, 1 polsk, 1 nederlandsk, 1 fransk, 18 ubestemte.

1 LL IB Fig. 1 nr. 8

Skaare, NNÅ 1970, 251-253. Malmer 1980, 211 nr. 230.

23. *Norge, ukjent sted*

HMB, deponert UMK

Løsfunn eller del av skattefunn? Sølvmynt funnet før 1849 «i Norge, uvisst hvor».

1 svensk.

Olof Skötkonung LL nr. 16b. Malmer 1965 C3a. Schive, 9 note 7, Tab. I 10. Skaare 1976, 176 nr. 182, med anført litteratur. UMK's arkiv.

Svenske og gotlandske mynter preget før 1319 i norske funn

Myntherre pregningstid	Svea- land	Göta- land	Totalt Funn nr.
Olof Skötkonung, ca. 995-1022	8	8	12,16,18(3),20,22,23
Anund Jakob, ca. 1022-1050	17	17	13(8), 18(9)
		25	

Myntherre pregningstid	Svea- land	Göta- land	Totalt	Funn nr.
Knut Eriksson, 1167-1196	10	78	88	3(84), 7, 8, 14(2)
Erkebisen i Uppsala, 1190-1210	3	–	3	7, 17, 22
Erik Knutsson, 1206-1216	–	1	1	4
Johan Sverkersson 1216-1222	1	2	3	6, 7, 9
Erik Eriksson, ca. 1225-1250	–	1	1	4
Valdemar Birgersson, 1250-1275	1	23	24	1,4(2),5(3),6(12),7(2), 8,14(2)
Hertug Erik Birgersson, († 1275)?	–	1	1	2
Magnus Ladulås, 1275-1290	–	3	3	4, 6, 19
	15	109	124	
Birger Magnusson, 1290-1318			3	10, 11, 15
			127	

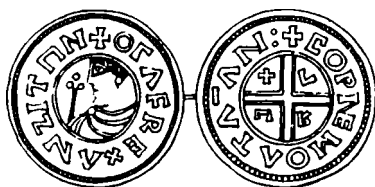
Gotland				
Ca. 1130/40 – 1210/20	3+x(≥ 119)		3(≥ 122), 7	
Ca. 1140-1270	2		6, 7	
1230/40	1		7	
1210/30-1260/70	1		4	
1270/80-(1355)	1		7	
	8+ ≥ 119	≥ 127		
		≥ 279	(160+ ≥ 119)	

Det funnmaterialet som her er presentert, er naturligvis ikke ferdigbehandlet med dette. I denne omgang skal vi ikke gå særlig videre. Vi kan konstatere at

svenske mynter har sirkulert i Norge både i vikingtid og middelalder, også den del av den som ligger før unionstiden fra 1319. At det i perioden 1167-1290 er de götalandske pregningene som dominerer vis à vis de svealandske, er vel egentlig ikke uventet. Heller ikke er det helt uventet at de norske kongene i selvstendighetstiden kunne ha visse vansker med å leve opp til det krevende program som Harald Hardråde må ha lansert for sin norske mynt, nemlig å være enerådende innen kongens territorium. Riktignok kan vi si at de sterkeste innslag av svensk mynt kommer i områder som ikke ligger så langt fra Sverige. Men vi bør kanskje ikke helt glemme at det her og der lå litt gammelt norsk land imellom. Vi har likevel i denne oversikten begrenset oss til nåværende Norge, da vi ikke ønsker å gå de flittige og dyktige svenske landskapsinventorerere i næringen.

Vi vil imidlertid henlede oppmerksomheten på det norske landskapet Trøndelag, med tilstøtende områder, som ser ut til å ha trukket relativt godt til seg av svensk mynt både i vikingtid og i middelalder. Men her har man vel også hatt det eneste sted i Norge, utenom Oslo, med en nevneverdig numismatisk virksomhet. Som prøver på denne vil vi, i et lite lærdomshistorisk perspektiv, sitere to av de flittige menn som har ivaretatt myntsamlingen til Det Kongelige Norske Videnskabers Selskabs Museum, der de også bearbejdet og publiserte funn fra muséets nedslagsområde.

Vi gir først ordet til Bernhard Hartmann, overlærer ved Trondhjem Katedralskole og bestyrer av Viden-skapsselskapets mynt- og medaljesamling 1894-1919. I den tredje porsjonen som kom inn av vikingtidsskat-ten fra Sandsaunet i nærheten av selveste Stiklestad (jfr. funn nr. 21) var det en svensk penning som Hart-man publiserte og kommenterte ganske inngående: (6)

«Adv. + OLAF REX AN ZITVN. Kongens brystbillede til venstre med bart haar, scepter med 3 kugler paa spidsen indenfor en cirkel.

Rev. + GOPNĚ MOATA-AN. Et dobbelt kors, hvis arme omslutes af en cirkel, i vinklerne CRVX.

Adversens betydning er Olaf, konge i Sigtuna. AN er lig i, G i Sigtuna udtaltes blødt, hvorfor det udelades i omskrifterne eller gjengives med H; sml. den irske mynt no. 7, hvor kongens navn er Sihtric eller Sigtryg. Som man ser af den vedføjede afbildning, er et par af bogstaverne (L og V) stillet paa hovedet, som ofte. I reversen staar MOATA istedetfor MONETA(rius d.e. myntmester). Mellomformen MONATA findes paa en anden type. Myntmesterens navn Godwine er sammentrukket, og W er gjengivet i den angelsachsiske form som P. Dette myntmesternavn, der er et af de 5 som tilhører Sigtuna og ogsaa forekommer paa andre typer, kan have tilhørt den samme mand som en af dem man har paa Æthelreds mynter (f.ex. fra Lincoln). Det kan ogsaa have været den samme som tidligere myntede for Olaf Trygvesson og senere for Svein Tveskjæg. Det maa dog efter Hildebrands mening ansees for yderst tvilsomt om Olaf Trygvesson i det hele har præget mynt. Typen er den samme som Æthelreds C, men det er vægtigere (myntens vægt er 2.50 gram). Myntstedets navn Sigtuna mangler, da der ei var plads til samme.

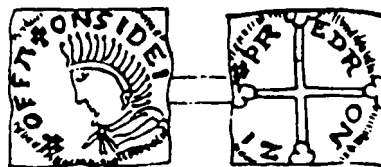

Fig. 2. 1. Olof Skötkonung. Penning. Sigtuna. Godwine. Illustrasjon i Hartmann, 12, trolig hentet fra Brenner, Thesaurus, 1731, tab. II 4. Sandsaunet (21). 2. Olof Skötkonung. Penning på firkantet blankett. Sigtuna. Thregr. Tegning af C. N. Schwach i bilag til brev av 15.12.1842 til C. I. Schive. Vitsø (20).

Olaf Skötkonung døde i 1022 og H. Hildebrand anfører i sit verk «Sveriges Mynt under Medeltiden» gode grunde, som det synes, til støtte for den antagelse, at denne konges myntning først begyndte i hans senere regeringsaar, at derfor mynter ikke blev præget eller sat i omløb før fra ca. 1013. I saa fald kan altsaa nærværende mynt ikke være eldre end fra dette aar.

Denne type af Olaf Skötkonungs mynter er overmaade sjelden, ogsaa i Sverige, saa at endog Svenska Kongliga Myntkabinettets rige samling hidtil ikke har havt anledning til at erhverve noget exemplar af den. Den omtales ikke i Hildebrands ovennævnte verk og nævnes heller ikke i Stiernstedts, Thomsens, Oldenburgs m.fl. deskriptive kataloger, men er ganske identisk med den i E. Brenner, Thesaurus Nummorum Sveo-Gothicorum, Holmiæ 1731, tab. II, 4 afbildede og beskrevne, hvorfor den heller ikke kan være noget unicum. Den er meget vel konserveret. Af de mere almindelige typer har Videnskapselskabets samling før en, der er præget paa en firkantet plade og tilhører det i 1842 gjorde fund paa Vitsø i Hevne.»

Det funn som Hartmann avslutningsvis nevner,

kom inn mens Conrad Nicolai Schwach (1793-1860) var sekretær for Videnskapsselskapet og bestyrer av dets mynt- og medaljesamling. Schwach er ellers kjent fra norsk litteraturhistorie, som en av de mest produktive forfattere i sin generasjon. Blant annet var han en av samtidens flittigste leilighetsdiktere. Han korresponderte ivrig med C. A. Holmboe og C. I. Schive om numismatiske spørsmål. I et brev av 15. desember 1842 til Schive der han omtaler myntene fra Vitsøfunnet (jfr. funn nr. 20) finnes et vedlegg på engelsk om samme funn.

«The royal society of sciences of Drontheim on account of the difficulty of acquiring tolerable series of coins from the middle age has taken no pain to obtain such coins, but merely kept up what occasionally has been offered. The collection contains even not a single anglo-danish coin, and of anglo-saxon merely the following few pieces:

1. a square coin, weighty a drachm and of type as following figure presents: [Fig. 2 nr. 2]

I suppose, that this coin is from Offa, King of Mercia, who about the year 794 ordered Petersmoney to be coined. What present place is meant by: *SIDEI* and *ZI* another may understand.

2. a round coin from Ethelred with the Typ. No. 2 in Holmboes report of coins found at Egersund minted by *VNBEIN* on *LINCOL*

3. another do. from the same king, typ. Holmb. No. 3 *LEOFINE* on *LVN*

4. another do. from the same king, typ. Holmb. No. 4 *EDPINE* on *LVN*

5. another do. from the same king, typ. Holmb. No. 5 *GOD* on *DOR*

I myself have possessed a square silver coin of the same size and weight as No. 1, but with following legends:

Adv. (beginning from the breast of the rude human figure:) *LO+EOPLI+ONLCO*

Rev. *LPL'* || *OEŪ* || *INO* || *+EO* || separated by the arms of a cross like that of No. 1.

The above mentioned coins and some others, partly from Ethelred in different varieties as for minters and places, which I have exchanged for other coins as the latter of the square coins, some German coins mostly from Otto and Athelheid, and a cufic coin from the 4th century after Hegira, which are still kept up in the collection of the society, were found – two years ago – on a farm, Vitsøe in the parochy Hevne, the province south Drontheim: The farmer, labouring his field with a mattock, met with a resistance, supposing this to be a root of some tree, he went eagerly on, until he observed, that the resistance was an oaken vessel, that he had sundered, and by these means spoiled a great deal of the coins it contained, and of which the greater part was brought to me in fragments, past all restitution.

Schwach

Secretary of the society»

Som vi ser, er denne poetiske numismatiker en relativt omhyggelig, men litt for fantasirik rapportør. Vi går ut fra at han ble grundig arrestert av Schive for sin bestemmelse av «Offa»-mynten. Iallfall kunne Hartmann, Schwachs mer nøkterne ettermann, referere en riktigere bestemmelse, som vi så.

Over hundre år etter at Schwach døde, utkom en bok som på forsiden har et forstørret fotografi av en myntadvers som jeg – litt lettsindig – vil mene er stempelidentisk med den som Schwach tegnet. Boken handler om Olof Skötkonungs mynt, forfatteren er Brita Malmer.

Noter

1. Sveriges Mynthistoria, landskapsinventering.
 1. Myntfynd från Östergötland (Brita Malmer och Ian Wiséhn), Göteborg 1982.
 2. Myntfynd från Ångermanland (Brita Malmer och Ian Wiséhn), Göteborg 1983.
2. Malmer 1980.
3. Lagerqvist 1970.
4. Malmer 1965.
5. Lagerqvist 1978.
6. Hartmann, 12-13.

Litteratur

- Berg, K.: Mynter fra en stavkirke i Gudbrandsdalen, *hikuin* 11, 1985, 249-260.
- Digre, O. A.: Myntfund fra Dronningensgt. 10, Trondheim. En foreløpig meddelelse. *KNVSM Årsb.* 1950, Trondheim 1951, 91-96.
- Gustafson, G.: Myntfundet fra Nesbø. *Bergens Museums Aarbog* 1891. Nr. 7.
- Gustafson, G.: Sølvfundet fra Horr samt tillæg og rettelser til et par tidligere indkomne myntfund. *Bergens Museums Aarbog* 1896. Nr. 15.
- Hartmann, B.: Ny meddelelse om myntfundet fra Sand. *KNVS Skr.* 1907. Nr. 10.
- Hemmingsson, B.: Två grupper av Götalandsmynt, från Knut Eriksson och Erik Knutsson. *NNÅ* 1973/74, 16-30.
- Holmboe, C. A.: *De numis MD medii aevi nuper in Norvegia repertis* I-II. Christiania 1836-37.
- Holmboe, C. A.: *De prisca re monetaria Norvegiae et numis seculi duodecimi nuper repertis*. Christiania 1841 (ny utgave 1854).
- Holst, H.: Funn av myntskatter i Norge inntil slutten av 19. århundre. *NNÅ* 1936, 5-26.
- Holst, H.: Svenske mynter og polletter i norske funn, nedlagt etter år 1100. *NNÅ* 1946, 137-153.
- Holst, H.: Numismatiske kirkefunn i Norge. *NNÅ* 1953, 1-30.
- Lagerqvist, L. O.: The coinage of Sigtuna in the name of Anund

- Jakob, Cnut the Great and Harthacnut. *Commentationes de nummis saeculorum IX-XI in Suecia repertis*, II. *Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademiens Handlingar*, Antikvariska serien 19, utg. av N. L. Rasmusson og Brita Malmer. Uppsala 1968, 383-413.
- Lagerqvist, L. O.: *Svenska mynt under vikingatid och medeltid (ca. 995-1521) samt gottländska mynt (ca. 1140-1565)*. Stockholm 1970.
- Malmer, B.: *Olof Skötkonungs mynt och andra Ethelred-imitationer*. *Antikvariskt Arkiv* 27. Lund 1965.
- Malmer, B.: *Den senmedeltida penningen i Sverige*. *Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademiens Handlingar* Antikvariska serien 31. Stockholm 1980.
- Malmer, B.: Om penningar med krönt huvud. *Den ljusa medeltiden, studier tillägnade Aron Andersson*. *Statens Historiska Museum. Studies* 4. Stockholm 1984, 171-178.
- Schive, C. I.: *Norges Mynter i Middelalderen*. Christiania 1865.
- Skaare, K.: Tre middelaldermynter i Stavanger museum. *Stavanger Museums Årbok* 1965, 64-76.
- Skaare, K.: Universitetets Myntkabinett, Oslo 1968, *NNÅ* 1969, 238-252.
- Skaare, K.: Universitetets Myntkabinett, Oslo 1969, *NNÅ* 1970, 244-257.
- Skaare, K.: *Coins and coinage in Viking-Age Norway*. Oslo-Bergen-Tromsø 1976.
- Skaare, K.: Myntene fra Lom kirke, *Foreningen til norske Fortidsminnesmerkers Bevaring, Årbok* 1978, 113-130.
- Svarstad, C.: Myntfunnet fra Fjære kirke. *NNÅ* 1955, 106-109.
- Svarstad, C.: Foreløbig meddelelse om myntfunnet fra Hvaler kirke. *NNUM* 1955, 5.
- Svarstad, C.: Myntfunnene fra Torpo kirke. En etterhøst. *NNUM* 1956, 68-69.
- Svarstad, C.: Det nye myntfunnet fra Urnes stavkirke. *NNÅ* 1961, 73-76.
- Thordeman, B.: Sveriges medeltidsmynt. *Nordisk Kultur* XXIX. Stockholm 1936.

Forkortelser

- B = Bergens Museum = HMB
HMB = Historisk Museum, Universitetet i Bergen

KNVSM = Det Kongelige Norske Videnskabers Selskab, Musée-
et, Trondheim
LL = Lagerqvist, L. O. Svenska mynt under vikingatid och
medeltid (ca. 995-1521) samt gotländska mynt (ca.
1140-1565). Stockholm 1970.

NNUM = Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad
NNÅ = Nordisk Numismatisk Årsskrift
pg. = prestegjeld
s. = sogn
UMK = Universitetets Myntkabinett, Oslo